

آبونه شرائطی

ممالک عثمانیه ده سنه لکی (۶۵)، الق
ایتم (۳۰۱) غروشدور .

ممالک اجنبیه ده سنه لکی (۱۷)، الق
ایلمی (۹) فرانقدر .

اداره خانه

باب عالی جاده سنده دائره مخصوصه

اضطارات

آبونه بدلی پشندر .

§

مسلكه موافق آثار مع الممتونیه قبول
اولنور . درج ابدلین یازیلر اعاده
اولونماز .

ایضطارات

۱۳۳۰

اضطارات

رساله مزودن آلمدیغی کوسترک شرطیه
بتون یازیلر هر هانکی برهزته طرفندن
اقتباس اولونه بیلیر .

§

مکتوبلرک، امضالرک واضح و اوقوناقلی
اولمی و آبونه صره نومروس محتوی
بولونمی لازمدور .

§

ممالک اجنبیه ایچون آبونه اولالراک
آدرساریشک فرانسزجه ده یازلمی دجا
اولنور .

§

پاره کوندرلدیکی، ان نه یه د تراولدیغنک
واضعا بیلدیلمی دجا اولنور .

اجتماعی

اسلامیت و تعدد زوجات

— ۱ —

چوقدنبری تعدد زوجات، طلاق... مسئله لری کبی - اجابدن بشقه - ایچیمزده اسلامیتی آغزندن بلله یئرلر، عوامدن اوکره نلر، مسلمانلی اسلاملرک حالیه مقایسه ایدنلر نظرندده موجب طعن و تشنیع اولان بعض مسئلهلر حقنده کی تبعاعی، بوبانده کی احکام قرآنی بیان ایله بعض مظلم نقطه لری تئور، یا ککش ذهابلری تصحیح ایتک ایستوردم. بوکا برقاچ دفعه نیت ایتدیکم حالده بعض مواعک حیلواتی وقت آخزه تعلیق ایتمه سبب اولمش دی. فقط، بوندن برقاچ هفته اول «سبیل الرشاد» ک فقه و فتاوی قسمنده «تعدد زوجات حقنده استفسار» عنوانلی مقاله بومسئله به دائر تبعاعی یازمق ایچون این بر سائق اولدی [۱].

معلومدرکه: کرک اوروپالیرلر، کرک اونلری کور کورینه تقلید ایتک هوسنده بولنلر بعض مسائل هدف تعرض آنخا ایدرک ایدکه برده اسلامیتی بالظه لامق ایستورلر. شوراسی ده شایان تعجبدرکه، اسلامیتی بیقمق ایچون - «اساس اسلامیت» دیه - میدان آیلان بو مسئلهلرک اکثریتی ارکان اسلامیه دن دکلدر. ایشته تعدد زوجات مسئله سی ده بوجله دن در. شمدی به قدر تعدد زوجات حقنده کرک فرنگلر، کرک هر خصوصده آنلری تقلیده یلته نلر طرفندن بر چوق اعتراضات وقوع بولمش، بونک اسلامیه برشین اولدینی سویله نیتمش در؛ لکن بونلرک هیچ بریسی ده اسلامیتده تعدد زوجاتک موقعی، حکمتی، شریعتک بوبانده کی حکمی نهدن عبارت بولندینی تدقیق ایتمه مش، یا خود ایتک ایسته مه مش در. چونکه بومسئله به دائر سردایدیلن افکارک کافه سی - دقت ایدیلجک اولورسه - دین اسلامجه تعدد زوجاتک ضروریات دینیه دن اولسی اوزرینه بنا ایدیلور.

أوت، بزده انکار ایدمه یزکه اسلامیتده بر تعدد زوجات وارد؛ همده اک مهم مسائل اجتماعیه دن در؛ بونکله برابر - مع التأسف - بک یا ککش اکلاشیلان مباحثدن در. فقط بومسئله برقاعده عمومی اولارق دکل، بلکه حین ضرورته توسل اولنه جق بر زخصت اولق اوزره مشروع قیلنمش در. اسلامیتده اصل وقاعده عمومی وحدت زوجه در. بویله اولدینی حالده معترضلر طرفندن ارکان اسلامیه دن کبی کوسترملک ایستور.

[۱] بو بحثی یازمازدن مقدم مراجعت ایتدیکم آثار اجتماعیه و دینیه: المنار مجله اسلامیه سی صاحب ذی اقتداری فاضل شهیر شیخ رشید رضا فندی نیک قادیلق و تعدد زوجات حقنده یازمش اولدینی آثار و فتوالر - مصر مفتیسی مرحوم شیخ محمد عبده نیک قادیلق حقنده کی مقالاتی و تعدد زوجات دائر فتوا می مهمه سی - الاسلام روح المدنیة - لورد کرومر و اسلام - حسن الاسوة - المرأة المسلمة - النساءیات - فصل الخطاب فی المرأة والحجاب - تریبیه المرأة والحجاب - مجلة الملاذی العباسیه - تحریر المرأة - المرأة الجدیة - ام الدنيا - الفاروق والترقیق فی تعدد الزوجات والطلاق - ابن جریرک تفسیری - تفسیر آلوسی - فخرالدین رازی - ابوالسعود - شیخ محمد عبده نیک تفسیری - قاضی بیضاوی و سائر...

فرنگلرک اکثریتی، اسلاملرک عادتلرندن، دینی اولان حرکتلرندن، قادینلره حرمت و تعظیم خصوصنده ایلری کیتمه لرندن، برده مجرد تمتع و تلذذ حیوانی مقصدیله - تعدد زوجات حقنده قرآن کریمده وارد اولان قیود و شروطه رعایت ایتمه یزک - بردن فضله قادین ایله تزوج ایدن بر چوق مسلمانلرک حالته دائر ایشته کلری شیردن، برزوجه ایله چوقوق صاحبی اولان متعدد قادینلرندن مرکب عائله هیئتلری آرسنده یکدیگرینه قارشلی وقوع بولان حسد، بغض، کین، کورولتی باطیردی طولایسیله ظهور ایدن فتن و فساددن، احکام شرعییه بیلمه مزاک بوزندن قادینلر حقنده وقوعه کلن بعض سوء استعمالدن متأثر اولارق اسلامیتک مباح قیلمش اولدینی تعدد زوجاتک اخلاق عمومییه اخلال، حیات اجتماعیه یی افساد ایله دیکی زعمنده بولنه رق بونی مسلمانلی ایچون بک بیوک برقصور صایورلر.

ایشته یالکز بالاده کوستردیکمز نقطه نظرندن ملاحظه ایدیلرک تعدد زوجاتک مطلقاً فسادینه، غیر مشروع اولدینغه، هیئت اجتماعیه ایچون غایت مضر بر عادت اولدینغه حکم ایدیلورلر. حال بوکه مسائل اجتماعیه نیک بیوکلرندن صایلان بویله بر مسئله ده بر حکم ویره بیلمک ایچون بو قدر جق بر نظر کافی دکلدر. بلکه، بومسئله مهمه حقنده بر حکم ویرمزدن اول ارکک ایله قادینک طبیعتلرینه، زوجیتدن مقصد، زوجیتک معناسی اعتباریله قادین ایله ارکک آرسنده کی نسبته، اقوام و ام ایچنده قادین ایله ارککدن هانکی سنک ده چوق اولدینغه؛ معیشت عائله مسئله سنه یعنی ارککلر قادینلری حمایه ایدمه بیله جکلر، یوقسه قادینلر ارککلری تحت ضمانتینه آلاجلر، یا خود بو ایکی نوعدن هیچ بریسی ده یکدیگرینک حمایه سنه محتاج اولمه رق مستقلاً یا شایوب یا شایامیه جقلرینه؛ انسانلرک بدویت دورلرنده بر ارکک یالکز بر قادین ایله اکفا ایدوب ایتدیکنی اکلامق ایچون بشریتک تاریخ ظهورینه؛ اسلامیت نه کبی بر ملت ایچنده ظهور ایتدیکنه عطف نظر ایتک لازمدر. بو موضوعلرک هپسینی تدقیق ایتدکن صوکره برده قرآن کریمه باقلی: عیبا قرآن، تعدد زوجات مسئله سنی هر حالده اجراسی مطلوب بر امر دینی اولارق می تعلیم ایدیلور، یوقسه حین ضرورته - همده بر چوق شرائطک تحت تضییقنده - بر زخصت شرعییه اولق اوزره می کوستریلور...؟

مسئله یی بو صورتله نظر تدقیقندن کچیردکن صوکره تعدد زوجاتک مضر، یا خود نافع اولدینغه دائر بر حکم ویره مک حقمز اولایلیر. بونک ایچوندرکه بوبانده کی حکم قرآنی ذکرا ایتزدن مقدم بروجه آتی مقدماتک بیلمسنه لزوم وارد:

۱ - علوم طبیعیه ایله اشتغال ایدنلر هر کسندن زیاده بیلرلرکه ارککک طبیعتی ایله قادینک طبیعتی بر دکلدر؛ بیلرلرنده مهم بر تباین وارد. بزم اجمالاً بیلدیکمز شی، ارککک مقتضای طبیعتی اولارق قادینه اولان میل و آرزوسی، قادینک ارککک میل و آرزوسندن ده چوقدر.

یوز سنهك نصفه در . الی یاشندن سوكره قادیك نسله استعدادی قالماز . بونك ده سببی ، چوق كره الیسندن سوكره قادیك قوتی حملدن ضعیف دوشر ، رحمنده کی تناسل همورطه لری ، دم حیض منقطع اولور . چونكه قادیك حیض ، نفاس ، حمل ، ولادت ، ارضاع ، ایاس کبی - تفصیلی اطباچه معلوم اولان . احوال طبیعی لری آنلرك قوتلری ضعیف قلیور ؛ طبیعتی - ن ایسه دخول ایله استراحت محتاج اولور . بو حکمته بناء الی ، الی بش یاشندن سوكره قادیك نسله استعدادی قالمور .

اگر ارککک برین زیاده قادین ایله تزوج ایتمه لرینه رخصت ویرلسه ییدی ، عمر طبیعی لری نصفی ازدواجدن مقصد اصلی اولان نسلدن معطل اولوردی . بو ، ارککک یاشده کندیسنه مساوی اولان برقادین ایله تزوجی فرض اولندیقی تقدیرده در . بعضا اولورکه کندیسندن بیوک برقادین ایله ، بعضا سنأ دوننده اولان برقادین ایله تزوج ایدر . هر هانکی دورته اولورسه اولسون ، ارککک عمر طبیعی سنک بر قسمی نسلدن محروم قالمق ضایع اولوب کیده چکدر . حتی الی یاشنده بر ارککک اون بش یاشنده برقادین ایله تزوج ایتمه ینه عمر طبیعی سنک اون بش سنه سی هدر اولور ؛ نسلدن معطل قالمق .

کچجه عمر طبیعی اولان یوز سنه یه بالغ اولمازدن ده اول ارککک موت ، اختیارلق ، وسائر بعض امراض طبیعی یه مبتلا اولان جنی وارد خاطر در . فقط بو حال ، عینیه قادینلر حقه دهده جاری دکلی در . بعضا اولورکه ، ده سن ایسه کلزدن قادینه بر مرض طاری اولورورده بو صورته نسلدن قالمق . خلاصه ارککک نسله استعدادی قادینلر قات قات فضله در ؛ بو خصوصده ارککک ایله قادین بیننده پک بیوک فرق واردر .

قادین ایله ارککک آره سنده کی شو فرقی ملاحظه ایدن بعض فرنگ حکما سی دیورکه : بر ارککی یوزدانه قادین ایله برابر بر سنه بر اقلش اولسه ق او بر سنه ظرفنده ارککک نسلندن یوز انسان آله ایتمه من ممکن در . لکن عینی مدت ظرفنده یوز ارککی بر قادین ایله برابر بر اقرسه ق نهایت او یوز ارککک نسلندن آلابله چکمز تک بر انسان در . حتی بویه اولان قادینک بر انسان بیه تولید ایتمه سی اغلب احتمال در . چونکه ارککلردن برینک بر اقلش اولدیغی تخمی دیکر لری افساد ایدر . قانون طبیعتده ، ام واقوامک حالنده کثرت نسلک اهمیت عظیمه سنی دوشونلر ایچون قادین ایله ارککک آره سنده مشهود اولان شو فرقک عظم شانی پک ظاهر در . بوجه بالا سرد آیتش اولدیغمز شو مقدمه دن بالاستنتاج دینه بیلرکه : تعدد زوجات ، قوانین طبیعتده تامیه مطابق در .

۳ - کره ارضک پک چوق بر لرنده قادین ، ارککلدن ده زیاده بولمقده در . [بوراسی منازع فیه بر مسئله ایسه ده انکله ره وسائر محارب مدکتلرک هپسنده بالتجربه ثابت در] ارککلرک قادینلردن آز اولسیه

طبیعی و جبلی اولارق ارککلرک قادینلری ارزو و طاب ایلری چوقدر ؛ بو آرزوی طبیعی قادینلرده ارککلر قدر یوقدر . پک نادر اولارق مقتضای طبیعتی قادینلری ایتمه مین « عین » ارککلر بوانه - بیلر . لکن قادینلردن طبیعتلریه ارککلری ایتمه مین پک چوقدر . اگر قادین ، ارککلرک کندیلرینه اولان محبتلرینه سوکدرجه حرص اولمه مش ، ارککک یاشنده بوله جنی موقع حرمت ، قادینی چوقجه دوشو - ندرمه مش اولسه ییدی ؛ قادینلر ایچنده تزوجده رغبت ایتمه بیلر شمده کوردکلر یزدن قات قات فضله بولنوردی .

لکن قادینلرک کز یاده حرص اولدقلری برشی وارسه اوده ارککلرک نظرنده آبی کورینه رک اونلرک محبتی کندیلرینه جلب ایتمک ، ارککلرک یاشنده بر موقع حرمت قزاقمق در . مع مافیه قادینه اولان بو حرص ، قادین ایله ارککلده اولان تناسل آرزوی طبیعی سندن تولد ایدن میلدن بشقه در . بو اولیه برشی درکه : اختیار لری ، تزوج امیدنده اولمان قادینلری بیه زوجیه نامزد اولان باکر قیزلرک ترین ایتمکلری شیلر ایله زینتلمک سوق ایدور . بونک اک بیوک سببی اجتماعی برشی درکه اوده : « قادین ارککک حمایه سنه محتاج در ؛ ارککک قادینه ویره چکی اهمیت ، هر حالده قادینک ارککک یاشنده اولان موقعی ، مکتی ، قادینه اولان میل و محبتی نسبتنده اولور » دیه پک اوزون زمانلردنبری قادینک طبیعتنده بر بولان ، اعتقادنده رسوخ پیدا ایدن بر فکر در .

بونی قادین پک چوق عصرلردنبری حس آیتش ، بیلمش ، حتی کندیلرنده بر ملکه موروثه حالی اکتساب آیتش در . بوندن طولانی قادین دایما ارککک محبتی کنده طرفنه جلب ایتمه یه چالیشر ؛ ارککک کوزینه کیرمک ، اونک یاشنده مسنتنا بر موقع قزاقمق ، کندیسندن بشقه یه محبت ایتمه مینک ایچون نه لازمه هپسنی یاپار ؛ فقط - یوقاریده سویه دیگمز کبی - بومیل ، تناسل آرزوی طبیعی سندن نشئت ایدن برشی دکدر ؛ بلکه حمایه سنه محتاج اولدیغی ارککک یاشنده موقعنک یوکسلمه سی ، امتیازاته نائل اولسی ؛ اونک یاشنده قزاندیغی موقع و امتیازاتی الی الابد الندن چیقار مامسی در . بومقدمه دن آله ایتمه چکمز نتیجه ، ارککلده اولان آرزوی نسل ، قادینه کنندن ده قوی در .

۲ : - ارککک ایله قادینلر هر برینک - ازدواجی داعی اولان بر میل ایله - یکدیگرینه میل ایتملرنده کی حکمت آیه ، نوعک محافظه - سنه سبب اولان تناسل در . اوت ، تغدی یه اولان حرص و شهوتده کی حکمت ، شخصک محافظه سی اولدیغی کبی ، ازدواجدن مقصد اصلی ده نوعک محافظه سی ، دوام و بقا سی در ؛ بوا یسه تناسله متوقف در . تناسل اولسه شبه یوقکه ادامه نوع ممکن اولماز .

ازدواج اوزرینه ، مجتمعا یاشامق ، بر استنادکاه ، برحمایه بولمق ، عائله مناسبتی تنظیم ایتمک کبی ده بر چوق فوائد ترتب ایدورسه ده مقصد اصلی ادامه نوع در ، که بوده تناسل ایله اولاجق در . حال بوکه قادینک نسله اولان استعدادی آنحق ، انسانک عمر طبیعی اولان

تَفْهِيمُ وَفِيضُ

جواب الجواب

لطف الله احمد بك افندی به :

نام عاجزانه مه یازیلان تذکره کزی، کچن هفته کی (سبیل الرشاد) ده او قودم . جوابنک ضروری اولارق بوهفته به قلماسی طولایسیله عرض اعتذار ایدرم .

اولا : جوابنامه کزده (عرباً) کله سنک السنه سامیه دن عبرانی ، کلدانی ، آثوری لسانلرنده چول ، بادیه معناسنه کلدیکی بالیان ، بومعناپی او لسانلره حصر ایله مش وعربجده عین معنای مفید اولدیغنی در میان ایتمه مش بولوندیغکزی سویلیورسکز .

عربجه نکه ده السنه سامیه دن اولدیغنی بیلن بر آدام یازمش اولدیغکز « عربا کله سی السنه سامیه ده چول، بادیه معناسنی افاده ایدر » عباره سنی او قویونجه، عجا سزک قصد ایتدیگکز معنای مقیدی آ کلار ، یوقسه السنه سامیه عدادنده بولونان بالمله لسانلرده بولفظک ؛ چول ، بادیه مألنی افهام ایلدیکنی می تفهم ایدرم ؟

کندیکزی موقتاً قارئلر کزدن بری فرض ایدم جک و او فقره کزی دقتله مطالعه ایلیم جک اولورسه کز آ کلامق ایسته دیککز فکری ، اولجه آ کلامه مامش اولدیغکزی بودفعه پک قولای آ کلارسکز .

« قاموس فیروز آبادی و سائر لغویون ایله استشهاد ایله یورسکز » ده پیشکز بنده کزه پک غربب کوروندی .

بر کزه (قاموس فیروز آبادی) لغویون دن دکل، سزده بیلیرسکز که لغت کتابیدر . صاحبی اولان (مجدالدین فیروز آبادی) لغویون دندر . بوندن باشقه یازدیغ مقاله لرده قاموس ترجمه سندن ماعدا بر لغت کتابیه تأیید مدعا ایتدیگمی خاطر لایامیورم . (سائر لغویون) دن مقصد کز، (معجم البلدان) ندن نقل مأل ایله دیکم (یاقوت حموی) ایسه مشارالیه ، لغوی اولمادیغنی کبی اثر مشهوری ده لغت کتابی دکلدر . حروف هجا ترتیبنده معلومات جغرافیایی حاوی سکز جلدن عبارت بر کتابدر که شمس الدین سامی پک مرحومک (قاموس الاعلام) ی ایچین ده مأخذ اتخاذ ایدلمش آثار معتبره دندر . آرا صرا کوزدن کچیریله سی تاریخ اسلام محرر لرینه موجب استفاده اولور .

صو کرا (عرباً) کله سنک آثوری ، کلدانی ، عبرانی لسانلرنده افاده ایتدیگی بادیه ، چول معناسنی عربجده ده محافظه ایله دیکنی سویله به رک (اعرابی) لفظنک (بادیه نشین) دیمک اولدیغنی مقام استشهادده کویسته ریورسکز .

قاموسده (ع ر ب) ماده سنده کی الفاظک هپسنی شورایه نقل ایدیورم :

برابر کور یورز که ارککاره قادینلردن زیاده موت ، ازدواج دن آلیقویه جق موانع عارض اولمقده در .

بو موانعک ، بوعلل وامراضک ایوککری عسکر لکده ، محاربه میدانلرنده ، اسباب معیشت اوغورنده عارض اولدیغنی کبی ؛ ازدواج ایچون لازمکن حاضر لقلری ، نفقائی ، تحصیلدن عاجز اولمسی ده ارککک اولمه سنه مانع اولمقده در . چونکه بونلرک هپسی ده ارککلردن بکه نیور ؛ نظام فطرتده ، قبائل وامده جاری اولان سنن وقوانینده اصل اولان بودر . بو نظامه ، بوسنن وقوانینه مخالف اولانلر وارسه ده اونلر اهمیتدن ساقطدر .

بناء علیه استعدادی اولان برارکک ایچون بردن زیاده قادین آلمغه مساعدده ایدلمه مش اولسه بو حال ، دول تار لاری دیمک اولان برچوق قادینلرک معطل بر صورتده قالمالرینه ؛ طبیعتک ، امتک کندیلر ندن طلب ایتکده اولدیغنی نسلدن منع اولمه لرینه سبب اولور و بوسور تله طبیعتلرنده کی آرزوی نسله قارشنی مجاهده به مجبور اولور لردی . بوایسه پک چوق امراض بدنیه وعقلیه احداث ایدر ؛ بوسور تله زواللی قادینلر هیئت اجتماعیه بشریه ایچون بر نعمت ایکن امت اوزرینه بریوک ، هیئت اجتماعیه نکه باشنه بلای معظم کسیرلر . یاخود عرضلرینی شونک بونک انظار شهوتنه عرض ایتکی اباحه ایله زنا به راضی اولورلر که قادینلر ایچون بونده ده نه قدر مصیبتلر واردر ؛ علی الخصوص فقیر اولوبده حسن جمالی خوشه کیده جک برنستنده اولیانلر ایچون ؛

مشروع بر صورتده اولان تعدد زوجاته مساع ویرلمدیگی جهته اوروپا مملکتلرنده بومصائب پک زیاده انتشار ایتکده در ؛ بونک ایچون درکه بوکون فرنک علما وحکامسندن برچوق ذوات بو یوزدن تحدت ایدن فنالغک علاجنه دائر نظریه لر سرد ایدیورلر ؛ بو باده هر بریسی رساله لر ، اوزون اوزون مقاله لر نشر ایدیورلر . حتی بعضلری بو فنالغک اوکنی آلمق ایچون یکانه چاره تعدد زوجاتی مباح قیلمق در دیه آچیقندن آچینه سویلیور ، که ایلروده بونلری برر برر تعدد ایدم جکز . اک زیاده شایان تعجب اولان جهت ، بوفنالغک یکانه چاره سی ، تعدد زوجاتی اباحه ایتک اولدیغنی انکلیر محرره لر ندن برچوق فاضلات نسوانک اورته به آملری در . شایان تعجب دیورز ؛ چونکه قادینلر ، - ویره جکلری حکمده مصلحت و برهاندن زیاده ، وجدان وشعور لرینک مقتضاسیله حرکت ایتدکلری جهته - تعدد زوجاتدن طبعاً متنفر درلر . بو مسئله ، - قادینلرینه تبعاً - رجال افرنجیه کورده بر مسئله وجدانیه عدادینه کچمش در ؛ حتی فرنکلردن او یله فیلسوفلر وارکه غرضدن ، عوضدن خالی اولارق مجرد کشف حقیقت ایچون بومسئله نکه فوآندندن ، بوکا اولان احتیاجدن بحث ایتمه به قادر اولامایور .

بومقدمه دن چیقان نتیجه ده شودر : هیئت اجتماعیه نکه ، بالخاصه قادینلرک مصلحت ومنفعتی نقطه سندن تعدد زوجاته - حین حاجتده توسل اولمق ایچون - مساع ویرلمک هر حالده لازمدر .

آفسکی احمد صمدی